

schilderen gerealiseerd wordt. In zo'n leven staat het gezin niet op de eerste plaats. Nunung vertelt, dat toen haar man haar ten huwelijk vroeg, zij hem onmiddellijk ter overweging gaf of hij ermee zou kunnen leven dat haar professe allereerst schilderes is en dat al het andere daarna komt. Pas toen hij verklaard had daarmee akkoord te gaan stemde ze toe in het huwelijk. Dewaretna (ongeveer 1942) echter moest om haar schilderpassie uit te kunnen leven een groot offer brengen. Hoewel ze uit een schilderende familie kwam, mocht ze van haar schilder/vader niet naar de kunstacademie. Om hem te plezieren werd ze meester in de rechten. Op den duur kon ze de verkwasten niet onberoerd laten. Aangezien dat zeer tegen de wens van haar echtgenoot was, moest ze in het geheim schilderen. Toen dat uitkwam, dwong hij haar te kiezen. Ze kon niet anders dan voor het schilderen kiezen. Nu, tien jaar later, zag ik haar werk op de eerder genoemde tentoonstelling in het Jakarta Design Center. Het wordt zo regelmatig verkocht, dat ze haar baan als lerares heeft opgegeven en zich alleen nog maar wijdt aan de kinderen en het schilderen.

ANDERE VERENIGINGEN

Behalve Nuansa bestaan nog andere verenigingen van schilderessen. Zo is er de *Group Sembilan* (Groep van 9), die eveneens bestaat sinds het begin van de jaren tachtig. Group Sembilan dankt zijn naam aan de bijzonderheid dat elke expositie 9 participanten telt. De leden van de groep zijn voornamelijk vrou-

wen uit het internationale circuit van Jakarta, dus ook buitenlandse dames. Door een veelvuldig gaan en komen in deze kringen is de samenstelling van de groep voortdurend aan veranderingen onderhevig. Daarnaast bestaan er ook verenigingen van schilderende echtgenotes van schilders. De dames exposeren onder de naam van hun echtgenoot. IKAISYO (*Ikatan Istri Seni Yogyakarta*) is zo'n vereniging, die onder leiding staat van de vrouw van de schilder Joko Pekik. Er was binnen het bestek van mijn bezoek geen gelegenheid om persoonlijk contact te leggen met een van deze verenigingen.

Net als ik vrees door tijdgebrek ook niemand te kunnen ontmoeten van de allergrootste vereniging van vrouwelijke schilders, IPWI, *Ikatan Pelukis Wanita Indonesia* (Vrouwen Schilders Vereniging Indonesië) kom ik door toedoen van mijn reisgenoot terecht in het huis van de schilder Tanzil, wiens jong ogende vrouw Yuriah (1950), secretaris blijkt te zijn van IPWI. De muren van de ruimte waarin ze ons ontvangt zijn tot de nok volgehangen met doeken van Yuriah en haar man. Een hoek staat vol met nog niet door de deelnemers opgehaalde schilderijen, een nasleep van de laatste tentoonstelling van IPWI in mei 1991. Met 32 deelnemers, in de galerie Mitra Budaya, (gelieerd aan topuitgever Gramedia) en geopend op Kartini-dag door Mevrouw Tietiek Prabowo, een dochter van president Soeharto, was dit een grootse manifestatie, aldus Yuriah.

IPWI werd opgericht in 1985 en sindsdien

Expressionistisch landschaps-schilderij van Yuriah Tanzil

heeft de vereniging negen exposities in Jakarta georganiseerd, o.a. in Hilton en het prestigieuze shopping-centre Glodok Plaza, gesponsord door zowel de commercie als door culturele overheidsinstanties. Openingen van exposities worden meestal gevierd op of rondom de nationale Kartini-dag of Moederdag. IPWI werkt nauw samen met diverse officiële (door de regering opgerichte) vrouwenorganisaties. Het lidmaatschap staat overigens open voor iedere vrouw die zich schilderes voelt, dus voor zowel jonge beginnenden als de senioren; andere criteria zijn er niet.

De al eerder genoemde moedige Dewaretna en de bekende, in surrealistische stijl werkende Lucia Hartini zijn onder andere lid van deze door de autodidacte schilderes Sri Robustinah opgerichte vereniging. Sri Robustinah wil de opvatting de wereld uit hebben dat vrouwen alleen schildersobject zijn. IPWI laat zien dat vrouwen zelf schilderen. Geliefde onderwerpen van de meeste van de IPWI-leden zijn: bloemen, vogels, vissen, landschappen en andere natuuronderwerpen, die op expressionistische, decoratieve stijl worden weergegeven. Naast het organiseren van exposities, ontmoeten de dames elkaar om samen te schilderen en elkaar daarin te stimuleren. Wanneer ik Yuriah om wat documentatiemateriaal vraag, krijg ik de keuze uit dozen vol foto's van expressionistische bloemen- en landschaps-schilderijen, diverse kranteknip-